

Handläggare
Katina Staf
Telefon: 08-50829192**Till**
Valnämnden

710 miljoner skäl till reformer (SOU 2026:2)

Svar på remiss från Justitiedepartementet

Förslag till beslut

Valnämnden beslutar följande.

Som svar på remissen ”710 miljoner skäl till reformer” (SOU 2026:2) hänvisas till vad som sägs i valnämnden kanslis tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

Justitiedepartementet har remitterat delbetänkandet ”710 miljoner skäl till reformer” (SOU 2026:2) till Stockholms stad. Utredningens uppdrag är att göra en översyn av det svenska valsedelsystemet. Enligt direktiven (dir. 2024:24) innefattar uppdraget tre delar, enligt vilka kommittén ska göra följande.

- Utvärdera dagens valsedelsystem med partispecifika valsedlar.
- Analysera för- och nackdelar med gemensamma och neutrala valsedlar.
- I uppdraget ligger även att göra en internationell jämförelse av proportionella valsystem som använder gemensamma eller neutrala valsedlar.
- Ta ställning till om systemet med partispecifika valsedlar bör reformeras alternativt avskaffas och ersättas med ett system med gemensamma eller neutrala valsedlar.

Kommittén har genom tilläggsdirektiv (dir. 2025:65) fått i uppdrag att utreda om reglerna om valbarhet bör ändras för att förhindra att en person som kandiderar i val till kommun- eller regionfullmäktige i flera kommuner eller regioner blir valbar efter valdagen till följd av ändrad folkbokföring.

Kommittén har valt att i detta betänkande lämna förslag till samlade reformer av valsedelsystemet, vilka får betydelse för mängden valsedlar och deras användning, men som inte direkt har med valsedelns utformning att göra.

I slutbetänkandet avser kommittén att ta ställning till frågor om valsedelns utformning och att gå närmare in på frågan om förutsättningarna för att genomföra fria och hemliga val för personer med funktionsnedsättningar.

Utvärdering av dagens valsedelssystem

Sverige har använt partispecifika valsedlar vid val i över 100 år och valsedlarna har i stora drag haft samma utformning sedan början av 1970-talet. Valsedelssystemet är därför väl känt hos en stor del av väljarna och partierna. Det är relativt enkelt för den stora majoriteten väljare att rösta och andelen ogiltiga röster är liten. Att uppgifter om kandidater kan stå med på valsedeln underlättar för väljare som vill personrösta. Svenska väljare har ett högt förtroende för valsystemet och kvaliteten vid svenska val rankas högt internationellt.

Valsedelssystemet är samtidigt komplext. Det finns två sorters partispecifika valsedlar; partivalsedlar, som inte innehåller kandidatuppgifter, och valsedlar som utöver uppgifter om partier innehåller uppgifter om kandidater. Kommittén har valt att kalla de senare kandidatvalsedlar.

Det finns flera utmaningar med dagens valsedelssystem. De huvudsakliga problemen är enligt kommitténs mening följande.

- Den stora mängden valsedlar.
- Distributionen av valsedlarna delas mellan valadministrationen och partierna.
- Valsedelsincidenter.
- Ökad köbildning och problematisk ”promenad” med valsedlar efter reformen med valsedelsavskärmning
- Risker för valsäkerheten.
- Brister i användarvänlighet och tillgänglighet.

Samlade reformer för ett robustare valsedelssystem

Flera av problemen med dagens valsedelssystem kan åtgärdas, eller minskas, om det genomförs samlade bakomliggande reformer av valsedelssystemet som inte direkt har att göra med valsedelns utformning. Kommitténs förslag till samlade reformer av valsedelssystemet innefattar följande.

- Partivalsedlarna (utan kandidatuppgifter) avskaffas. I fortsättningen kommer det endast finnas blanka valsedlar och kandidatvalsedlar (det som tidigare kallats namnvalsedlar). Som en följd av detta kommer endast blanka valsedlar att användas vid utlandsröstningen.
- Valadministrationen får ensam ansvaret för att distribuera valsedlar till val- och röstningslokaler. Valadministrationen ska

ge väljarna tillgång till kandidatvalsedlar för samtliga partier som uppfyller kraven för att delta med partispecifika valsedlar, i den aktuella valkretsen. De partier som inte uppfyller kraven för att delta med kandidatvalsedlar kommer inte kunna beställa valsedlar eller leverera valsedlar till val- och röstningslokaler.

- Partierna som uppfyller kraven för att delta med kandidatvalsedlar får, utöver de valsedlar valadministrationen ger väljarna tillgång till, beställa en begränsad mängd till självkostnadspris.
- Det införs krav för att partier ska få delta med kandidatvalsedlar i val. Vid val till riksdagen eller Europaparlamentet får partier som fått mer än 1 procent av rösterna vid föregående val till riksdagen respektive Europaparlamentet automatiskt rätt att delta med kandidatvalsedlar. Övriga partier får rätt att delta med kandidatvalsedlar om de samlat in underskrifter (stödförklaringar) från 10 000 röstberättigade. Vid val till region- och kommunfullmäktige får partier som fått mer än 1 procent av rösterna vid det senaste valet till den aktuella församlingen, eller som uppfyller kraven för att delta med kandidatvalsedlar i val till riksdagen, automatiskt rätt att delta med kandidatvalsedlar. Övriga partier får rätt att delta med kandidatvalsedlar efter insamling av stödförklaringar. Kravet på antalet stödförklaringar är differentierat utifrån antalet röstberättigade i regionen eller kommunen.
- Partier som inte uppfyller kraven för att delta med kandidatvalsedlar kommer fortsatt kunna delta i val men inte med egna valsedlar. Väljare kommer kunna rösta på dessa partier genom att använda blanka valsedlar.
- Partier som deltar med kandidatvalsedlar kommer endast kunna delta med en kandidatvalsedel per valkrets (inga parallella listor).
- Partier som deltar med kandidatvalsedlar måste anmäla samtliga kandidater för valet (inga öppna listor).

Förslagen syftar till att skapa förutsättningar för ett robustare valsedelsystem som är bättre för väljarna, partierna och valadministrationen. Förslagen utgör ett samlat reformpaket där samtliga förslag hänger samman och förutsätter varandra.

Kommittén föreslår också att bestämmelsen om att en anmälan om deltagande i riksdagsval automatiskt gäller som en anmälan om deltagande i val till Europaparlamentet ska tas bort.

Valbarhet och folkbokföring

För att komma till rätta med problemet att retroaktiv folkbokföring kan användas för att göra sig valbar efter ett val föreslår kommittén att en kandidat i fortsättningen endast ska få ställa upp i val till fullmäktige i en region och en kommun. Förslaget utgör inte något

hinder för att samtidigt kandidera till regionfullmäktige och kommunfullmäktige och begränsar inte heller en kandidats möjlighet att kandidera i flera valkretsar i en region eller en kommun.

Inget av förslaget kommer att kunna träda i kraft till valen till riksdagen, region- och kommunfullmäktige 2026. Särskilt förslaget om insamling av förklaringar till stöd för att ett parti ska få delta med kandidatvalsedlar i ett val förutsätter mycket lång tid från ikraftträdandet till att bestämmelserna kan tillämpas vid ett val. Förslaget måste träda i kraft cirka två år före valet. Kommittén föreslår att författningsändringarna ska kunna tillämpas första gången vid och inför valet till Europaparlamentet 2029, vilket förutsätter att förslagen träder i kraft senast den 1 juli 2027.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av valnämndens kansli

Kansliets synpunkter och förslag

Sammanfattning av synpunkter

Valnämndens kansli bedömer att förslaget innebär att antalet valsedlar kommer att minska, eftersom partivalsedlarna tar bort. Det kommer att bli tydligare för väljaren när den röstar på ett parti som fått sina valsedlar utlagda att partiet även har valbara kandidater.

För Stockholms stad som är indelat i sex valkretsar i val till både kommun- och regionfullmäktige kommer förslaget att överta distributionen av valsedlarna innebära en väsentlig skillnad från nuvarande ansvar med endast partivalsedlar. Utöver ansvaret att alla valsedlar ska finnas i alla lokaler ska det vara rätt valsedel i rätt valkrets.

Kansliet ställer sig tveksam till förslaget att partier ska ha möjlighet att beställa valsedlar och använda dem som kampanjmaterial.

I följande avsnitt kommenteras delar av utredningens förslag mer utförligt.

Ställningstaganden

7.3.1 Valadministrationen ska ansvara för distribution och att väljare har tillgång till samtliga valsedlar

Valnämndens kansli tillstyrker förslaget men vill göra tydligt att det för Stockholms stad blir en väsentlig skillnad i det ansvar som åligger valnämnden vid nuvarande valsedelssystem med partivalsedlar och ett liknade med kandidatvalsedlar. Stockholms stad är i valet till kommunfullmäktige uppdelat i sex valkretsar och i sex valkretsar till regionfullmäktige. Det innebär att det i dessa två

val blir två gånger sex valsedlar för samtliga partier som ställer upp med en valsedel i varje valkrets. Vid förtidsröstningen har valnämnden hittills fattat beslut om att namnvalsedlar för den valkrets i vilken lokalen är placerad ska läggas ut i valsedelställen. Vid valen 2026 kommer staden ha cirka 55 lokaler för förtidsröstning samt 606 vallokaler på valdagen. Det blir en omfattande logistik att ansvara för att rätt valsedel hamnar i rätt valkrets.

Kansliet är tveksamma till att förslaget innebär att antalet transporter minskar för att kommunen tar över ansvaret för utläggning av valsedlar. En stor mängd valsedlar måste fortsatt beställas för att säkerställa att alla valsedlar alltid finns i lokalen som kan leda till att antalet valsedlar inte minskar lika mycket som utredningen beräknat. Alternativet är mindre antal valsedlar till röstmottagningsställena med risk att valsedlar tar slut, en situation som kräver en hög beredskap för snabba och många transporter.

7.3.3 Beställning av valsedlar

Valnämndens kansli avstyrker förslaget att partier som uppfyller kraven för att delta med kandidatvalsedlar i ett val får beställa sådana valsedlar. Förslaget innebär att det fortsatt finns möjlighet att otillbörligt påverka väljare. På ett röstmottagningsställe händer det att väljare har med sig förkryssade valsedlar. Det finns också väljare som kommer med redan iordninggjorda kuvert. Röstmottagarna har ingen rätt att neka väljaren att lämna sin röst.

Kansliet menar att partierna borde informera om kandidaterna på annat sätt än genom en valsedel. Ett alternativ är att det tydliggörs i vallagen att en röst alltid ska göras iordning på ett röstmottagningsställe och att väljaren ska använda de valsedlar som finns på röstmottagningsstället.

7.4.3 Effekter på annan röstning

Valnämndens kansli tillstyrker förslaget om att ta bort partivalsedlarna. Förslaget innebär att den som förtidsröstar i en annan kommun eller valkrets och vill personrösta ska använda en blank valsedel. Kansliet är medvetna om att det är svårt att i förtidsröstningen lösa personröstning på annat sätt, men vill påtala att risken för att antalet underkända röster kan öka då partinamnet ska skrivas för hand.

7.5.1 Det behöver införas krav för att ett parti ska få delta med kandidatvalsedlar

Valnämndens kansli tillstyrker förslaget. Det är rimligt att en väljare som röstar på ett parti också röstar in kandidater som representerar partiet i den beslutande församlingen. Nuvarande ordning, då partier

kan delta utan anmälda kandidater med konsekvensen att det blir tomma platser i fullmäktige har stor risk att förstöra trovärdigheten för valens genomförande och demokratin.

9.5 Valbarhet och folkbokföring

Valnämndens kansli tillstyrker förslaget. Den ordning som gäller nu att en kandidat kan ställa upp som valbar i flera olika kommun- och regionfullmäktige, är även den ett hot mot trovärdigheten för valen. Väljaren ska veta vem den röstar på och att personen kandiderar för väljarens kommun/region.

11.2.2 Konsekvenser för de kommunala valnämnderna

Av utredningen framgår att Stockholms stad gjort en uppskattning av kostnadsökningen för att ta över ansvaret för distributionen av valsedlarna. Staden uppskattar att ansvaret för att ta över hela distributionen kommer att kosta minst en miljon kronor. Beroende på vilken lagerlokal som finns tillgänglig kan hyreskostnaderna göra att summan blir högre. Staden har inga egna lagerlokaler utan dessa måste hyras på den öppna marknaden. För att säkerställa att rätt valsedel kommer till rätt röstmottagningsställe kommer staden vara tvungen att bygga upp en organisation för en omfattande logistik som också har beredskap för akuta transporter. Personal- och transportkostnader kan även leda till att summan blir högre än en miljon.

Valnämndens kansli föreslår att valnämnden beslutar i enlighet med vad som sägs i detta tjänsteutlåtande.